

OD REDAKCJI

Zeszyt „Przeglądu Socjologicznego”, który przedstawiamy naszym czytelnikom i czytelnikom, powstał w rezultacie wielomiesięcznych dyskusji związanych z przekształcaniem się Katedry Socjologii Moralności i Aksjologii Ogólnej Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego w Katedrę Socjologii Wiedzy i Moralności. Taka reorientacja naukowa wyniknęła między innymi z przekształceń socjologicznej subdyscypliny skupionej na badaniach zjawisk moralnych.

Otwierający tekst dyskusji zawiera głosy reprezentujące różne orientacje badawcze. Dyskutanci poddali krytycznemu namysłowi możliwości eksploracyjne i eksplanacyjne perspektywy behawioralnej w badaniu społecznych aksjologii, zestawiając je z możliwościami socjologii krytycznych, zaangażowanych, analizujących zbiorowe i indywidualne strategie oporu, kontestowania, demaskowania i demontowania łańdów moralnych przez pryzmat krzywdy społecznej.

Obok tradycyjnych pól zainteresowań socjologii moralności dostrzeżono wyłanianie się nowych obszarów, dotychczas nieklasyfikowanych bądź uważanych za bezproblemowe w kategoriach wartości. Jednym z nich jest stosunek ludzi do nie-ludzi, innym zagadnienia ekologiczne, nierówne rozkłady ryzyk niesionych przez dewastację środowiska naturalnego, ale też powstających w efekcie rozwoju technologii cyfrowych i sztucznej inteligencji. W świetle procesów przekształcania i algorytmizowania wiedzy problemy transgresji etycznej wydają się tymi, które same narzucają się nowej socjologii moralności.

Uczestnicy byli zgodni, że subdyscyplina nie potrzebuje ramy paradygmatycznej, gdyż bez niej lepiej reaguje na szybko zmieniające się otoczenie. Z tego powodu traktujemy zestaw tekstów w niniejszym zeszycie jako prezentację wybranych wątków tego obszernego pola badawczego, ale przede wszystkim jako zaproszenie do dzielenia się dalszymi interpretacjami i pomysłami. Taką rolę spełniają też artykuły zawarte w zeszycie, które przedstawiają różne warianty i ujęcia problematyki moralnej z naciskiem na perspektywę krytyczną, w którą autorzy są zaangażowani, lecz której nie starają się narzucać, a jedynie pokazać niektóre z jej możliwości.

Dział artykułów otwiera opracowanie Grażyny Woronieckiej. Autorka dokonuje przeglądu współczesnych kierunków rozwoju badań, które wskazują socjologii moralności nowe pola. Szansę na dynamiczny rozwój subdyscypliny dostrzega w ujęciach krytycznych, choć na odnotowanie zasługuje też ciekawa synergia społecznych badań nad moralnością z naukami behawioralnymi.

Przegląd ten rozszerza tekst Iwo Łosia, który przedstawił socjologię środowiska jako komponent mechanizmów reprodukcji dystansów klasowych. Wskazał on, iż ekologia staje się nową moralnością mieszczańską, tworząc nowe pole badawcze dla socjologii moralności. W szeregu kolejnych ilustracji potencjału ujęć krytycznych interesującą perspektywę wnosi artykuł Łukasza Kutyły – studium duchowego nomadyzmu w świecie, którego standardy i wymogi w różnych fazach życia bohatera stają się opresyjne, negocjowalne, satysfakcjonujące, a ostatecznie nie do zniesienia. W swoim *one case study* autor odwołuje się do kategorii socjologii biograficznej, ukazując indywidualne doświadczanie wydarzeń życiowych jako rodzaj podróży przez kolejne „swoje miejsca na ziemi”, które nieuchronnie przekształcają się w poczucie absurdu.

Programowe przekraczanie kodeksów moralnych i skalę gwałtowności reakcji na prowokacje sztuki zaangażowanej przedstawia w swoim artykule Paweł Możdżyński. Tu moralne niepokoje i napięcia ujawniają się w formie zinstytucjonalizowanej jako sztuka, lecz w perspektywie socjologicznej uwidaczniają się granice tego, co moralnie dopuszczalne, i moralnie uzasadniony brak zgody na ich respektowanie. Jeszcze dalej w swojej diagnozie przekraczania granic porządków moralnych posuwa się Jacek Kochanowski, prezentując „queerowe interwencje” w dominujący homofobiczny system wartości jako strategie podejmowane w polu opresji, oporu i wyzwolenia, które składają się na socjologię moralnego oporu, czy wręcz anty-moralności.

Wreszcie artykuł Katarzyny Dębskiej, który tylko pozornie wykracza poza tematykę zeszytu, przedstawia szerokie spektrum relacji przebiegających na styku systemów pokrewieństwa i praktyk współczesnego życia rodzinnego. Autorka na podstawie literatury poświęconej ciotkostwu analizuje sposoby definiowania roli społecznej ciotki, omawia praktyki rodzinne i formy obecności ciotek w relacjach z siostrzenicami i bratanekami, a także pokazuje znaczenie tych relacji dla obu stron. Tym samym udatnie zakreśla pole badawcze socjologii moralności w obszarze tradycyjnie zagospodarowanym przez antropologię.

Dział artykułów zamyka tłumaczenie publikacji Loïca Wacquanta *Problem rasy – jak go rozwiązać*, autorstwa Krzysztofa Korzyka. Sam tytuł zapowiada trudne i ważne pytania oraz rozważania, które mieszczą się w centrum zainteresowań socjologii moralności.

W dziale „Wokół książek” proponujemy dwa teksty. Książkę Doroty Rancew-Sikory *Gościnność – rozstanie z ideałem. Socjologiczna analiza znaczeń i praktyk przyjmowania gości* omawia Grażyna Woroniecka. Natomiast Marek Czyżewski polemicznie komentuje książkę Grega Lukianoffa i Jonathana Haidta *Rozpieszczony umysł. Jak dobre intencje i złe idee skazują pokolenia na porażkę*.